

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. III. Traditio, monumenta, scriptorumve testimonia, ex quibus prodigiosa
S. Renati historia pariter adstruitur, expenduntur, et nihil certi evincere
demonstrantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

A *litalis notam apud eruditos incurral. Quod vero ad prodigiosum S. Renati, sine baptismo per septennium mortui, ad vivos reditum attinet, fidente Eviglonio, altissimum de eo est Magnobodi ejusque coavorum silentium; nec adeo ad prodigium hoc asserendum Apologiae auctor aut illius aut horum auctoritatem citavit, contentus praetensi Gregorii Turonensis, multorumque, aliquot saeculis eo recentiorum, testimoniis, quibus prodigium illud indubitatum reddi bona nimis fide existimavit.*

quae et prudenter creditibilis non esse

24 Itaque, cum ad illud stabilendum non alia, quam pseudo-Gregorii Turonensis, seu auctoris saeculi x, testimonia; ad probandum vero prodigiosum S. Renati ortum, nihil quidquam, praeter Fortunati silentium et Magnobodi non satis dilucida verba, allegari possit, sensato lectori considerandum relinquo, an jure merito, ut non nemo vult, pro modis omnibus omniumque aetatum monumentis firmata haberi possit historia illa, in iis praecipue, quae S. Renati anastasi praecessisse et comitata esse, sine synchro aut subaequali teste vulgo circumferuntur. Quid? quod communis hominum sensus et intelligentia nos doceat, tam illustre praesertim factum, quod, consideratis adjunctis omnibus, ceterorum Sanctorum Galliae ipsorumque Apostolorum signa et prodigia superat, sine ullo coavorum aut supparum auctorum testimonio non tantum pro indubitato haberi non debere, at ne quidem prudenter creditibile esse; quippe quod ea natura sua tale sit, ut, si reipsa contigisset, nec Romani saltem orbis notitiam per quinque saeculorum decursum fugere, nec, data toties de eo scribendi occasione, praetermitti tantum a scriptoribus omnibus potuisset.

B *Illud tamen, si quod unquam fuit, memorabile in primis prodigium ignoravit vel certe praetermisit Sulpitius Severus, cum in Vita S. Martini, sub quo metropoli contingere debuisset, tum in sacra Historia aliisque Operibus, ubi certam ejus memorandi nactus erat occasionem; omisit Venantius Fortunatus, qui illustrum Galliae confessorum, non secus ac martyrum, virtutes et miracula depinxit, quique propter minus credentes, contra ac contendit pseudo-Gregorius, illud referre veritas non esset, cum in Vita metrica S. Martini, et lib. x, num. 6 mortuos a Martino ad vitam revocatos intrepide commemoravit; nihil pariter de eo meminuit S. Gregorius Papa in Dialogis suis, nec quisquam alius, qui de futura carnis resurrectione nihil eo illustrius aut efficacius proferri potuisset. Denique ut paucis multos complectar, illud omiserunt S. Gregorius Turonensis, in recensendis miraculis potius facilius, quam negligentior, S. Magnobodus, qui ex professo S. Maurilii vitam scripsit, Venerabilis Beda, Ado Viennensis, Usuardus, alique tum martyrologi, tum historici diligentissimi, quorum absolutissimum constantissimumque per quinque saecula silentium, nihil minus quam prudenter creditibile prodigium illud reddidit. Ceterum quid ponderis contra haec habeat asserta ab Eviglonio traditio et scriptorum a saeculo x et deinceps testimonium, discutere nunc lubet, ut ne quis ex hoc capite nos temere ab eo descessisse, aut S. Renati memoriae injurias esse, conqueri juste possit.*

ostenditur.

25 Illud tamen, si quod unquam fuit, memorabile in primis prodigium ignoravit vel certe praetermisit Sulpitius Severus, cum in Vita S. Martini, sub quo metropoli contingere debuisset, tum in sacra Historia aliisque Operibus, ubi certam ejus memorandi nactus erat occasionem; omisit Venantius Fortunatus, qui illustrum Galliae confessorum, non secus ac martyrum, virtutes et miracula depinxit, quique propter minus credentes, contra ac contendit pseudo-Gregorius, illud referre veritas non esset, cum in Vita metrica S. Martini, et lib. x, num. 6 mortuos a Martino ad vitam revocatos intrepide commemoravit; nihil pariter de eo meminuit S. Gregorius Papa in Dialogis suis, nec quisquam alius, qui de futura carnis resurrectione nihil eo illustrius aut efficacius proferri potuisset. Denique ut paucis multos complectar, illud omiserunt S. Gregorius Turonensis, in recensendis miraculis potius facilius, quam negligentior, S. Magnobodus, qui ex professo S. Maurilii vitam scripsit, Venerabilis Beda, Ado Viennensis, Usuardus, alique tum martyrologi, tum historici diligentissimi, quorum absolutissimum constantissimumque per quinque saecula silentium, nihil minus quam prudenter creditibile prodigium illud reddidit. Ceterum quid ponderis contra haec habeat asserta ab Eviglonio traditio et scriptorum a saeculo x et deinceps testimonium, discutere nunc lubet, ut ne quis ex hoc capite nos temere ab eo descessisse, aut S. Renati memoriae injurias esse, conqueri juste possit.

Octobris Tomus III.

§ III. Traditio, monumenta, scriptorumve testimonia, ex quibus prodigiosa S. Renati historia pariter adstruitur, expenduntur, et nihil certi evincere demonstrantur.

Cum institutum aut factum aliquid, Christianae religionis usu sacrum, ea traditione nititur, quae vel a Christo Domino, vel ab Apostolis, ex Ecclesiae universae, aut communi SS. Patrum consensu descendit, tum nihil contra illud valere quascumque, alias plausibiles, humani ingenii ratiocinationes, nemo bene Catholicus distulit; huc enim spectat illud S. Chrysostomi effatum in explanatione Epistolae 2 ad Thessalonicenses, Oratione 4 in cap. 2: Traditio est, nihil amplius quaeras. Verum enimvero, si ad stabilendum factum aliquid mere historicum, idque in primis illustre aut omnino singulare, non alia offeratur traditio, quam quae inferioris ordinis et erroris de se obnoxia est, cujusmodi traditiones in particularibus diocesibus aut urbibus quandoque vigerunt aut hodieque vigent, tum certe istius generis traditionem historicam discutere, illique ex sanis indagandae veritatis principiis contraire, scriptori Catholico licitum semper fuit. Nihil adeo ad rem nostram faciunt, quae Eviglonius toto cap. 3 Apologiae suae contra Lavinoyum congesti Sanctorum Patrum testimonia, cum haec ad prioris generis traditiones intactas servandas, minime vero ad eas spectent, de quibus hic movetur quaestio. Missis igitur his Patrum effatis, id nunc indagandum venit, num Andegavensium de S. Renati ortu et anastasi traditio satis idonea sit, ut ab Eviglonio pag. 33 et seqq. pro certo et indubitato facti illius testimonio allegari poterit, utque sola ejusdem traditionis auctoritate immota et inconcussa manere possit praefata de Sancti ortu et resurrectione Historia, etiamsi, ut idem Eviglonius pag. 43 et 234 censet, nullus ea de re auctor hactenus scripsisset, nec Martyrologia, Indices, Monumenta, Annales, aut ecclesiarum provincialium tabulae ejusdem meminissent. Quam ipse assertionem prolixè tractavit, totoque capite 3 a pag. 33 usque ad 45 ac dein passim alibi evincere nisus est, ego parcius expeditre eademque opera conveltere aggredior.

AUCTORE
J. G.

historiam
illam non fir-
mat legitima
traditio.

E

F

27 Inter inferioris ordinis traditiones, quae vel Sanctorum vel aliorum virorum illustrium res gestas attingunt, alias esse legitimas et criticae regulis consonas, alias spurias et populares, seu merae populi commenta, nemo, vel leviter in historia versatus, ignorare potest. Proin rem gestam, qua de controversitur, affirmanti nihil omnino prodest, nudum traditionis nomen pro se adduxisse, quandoquidem, ut eruditi passim statuunt, necesse est, ut id, quod controversitur, re ipsa in traditione, eaque non populari, positum esse, aperta demonstretur. Id autem, ut legitime fiat, necessario, ex eruditorum communi judicio, proferenda in medium sunt congruae auctoritatis atque antiquitatis monumenta, sine quibus non magis ipsa traditionis antiquitas, quam factum, quod ea nixum praetenditur, prudenter credi de-

quae, dum non
mere adstrui,
sed documen-
tis probari
debet.

49 bet.

AUCTORE
J. G.

bet. Cum enim illud, quod a recentiore auctore de rebus antiquis sine alicujus vejestioris seu scriptoris seu monumenti auctoritate profertur, judice illustrissimo Baronio, contemni possit, ac revera ab eruditis contemni soleat, jure merito nihili fit asserta de facto aliquo antiqua traditio, nisi hujus antiquitas comprobetur et per monumenta, quæ fidem faciant, ad rei gestæ originem, quæ veritatis caput est, sat prope reducat. Quapropter, si evicium dedero, Andegavensium traditionem congruæ antiquitatis auctoritatisque testimonio destitutam esse, una evicero, S. Renati ortum ac præsertim anastasim plane singularem, quæ ea traditione fulcitur, nulla ratione inter facta indubitata et certa ab Eviglonio censeri, nec proin injurium Sancto aut Andegavensi ecclesiæ dici posse, qui factum illud solo traditionis prætextu titulo non admittit.

nec scriptis
sat antiquis

28 Nullum plane traditionis illius testimonium scriptum produci posse, quod non sit quinque saltem sæculis a prætextu S. Renati ortu et anastasi remotum, ipse Eviglonius, traditionis illius vindex, sua Apologia, invitus licet, manifestum facit, dum diligentissime corrasit undequaque monumentis, ne unum quidem, præter supposititia ac præcedenti § consultata, proferre in medium quiverit, quod Rainonis, sæculo x S. Maurilii Vitam conscribi jubentis, temporibus antiquius certo sit. Equidem pag. 113 laudat documentum canobii S. Marcellini, a Bartholomæo Chicarello in Catalogo Antistitum Neapolitanorum productum, in quo ad annum Christi 763 de quodam oratorio, Neapoli in honorem S. Renati consecrato, mentio fit; sed, præterquam quod instrumentum illud suppositionis facile convincatur, prout Launoyus in sua duplici Dissertatione, Observatione 13, ostendit; etiam in hypothese, quod genuinum illud esset, nihil aliud inde confici posset, quam quod a sæculo saltem octavo Sanctorum cultus Antistiti nostro a Neapolitanis, quod et nos libentes admitteremus, delatus fuerit; minime vero hinc quidquam eruitur, quod prodigiosam illius historiam ejusve antiquam traditionem vel tantillum stabiliat. Nec utramque melius stabiliant, quæ Eviglonius pag. 74 profert, Martyrologii Usuardini auctaria, aut varii, quos pagina seq. laudat, Andegavensium episcoporum Catalogi, cum et in illis, præterquam quod de sat magna eorum antiquitate non constet, de prætextu prodigiis deque his favente traditione altissimum ubique regnet silentium, quod comprobandis prodigiis illis horumve traditioni non tantum nihil prodest, ut potius, quemadmodum supra de coætorum et supparum auctorum silentio dictum est, vehementissime adversetur.

nec testimonio
Surrentinæ
ecclesiæ,

29 His nec antiquiora nec magis manifesta legitime traditionis monumenta ministrare poterunt Surrentini, ab Andegavensi episcopo et capitulo, dum magno molimine Apologiam suam adornabat Eviglonius, in auxilium causæ communis acciti. Etenim, prout authentici Surrentinæ ecclesiæ testimonii verba ferunt, quæ de S. Renato, Andegavensi primum antistite, dehinc episcopo Surrentino, summa diligentia conquisita, candide sincereque tradi possunt, ea tandem sunt: Nimirum, sanctissimum Præsulem solitariae quietis studio, Roma Surrentum se contulisse: ubi diu vitam ab omni non modo labe alienam, sed ab hominum etiam cœtu sejunctam duxit; donec, clarius in dies ejus sanctitatis fama illucescente, e latebris, ubi se abdiderat,

repugnanter extractus, in ejus urbis episcopali D tunc sede sedere coactus est. Addunt, eum unicum illius secessus socium habuisse, nomine Valerium, patria Surrentinum: quem sui instituti sectatorem morumque egregium imitatorum, probe studiis omnibus pietatis excultum, demum post obitum dignitatis ac muneris quodammodo reliquit hæredem. Hactenus Surrentini testimonii prima pars, qua liquido patet, etiam post adhibitam summam diligentiam nullum a Surrentinis inventum fuisse tam exploratæ antiquitatis et fidei monumentum, ut ex ejus auctoritate inter ea, quæ candide sincereque de S. Renato tradi possunt, prodigiosam illius anastasim, vel eidem patrocinantem antiquam traditionem recensendam existimarent.

30 Porro, quæ ejusdem instrumenti parte II traduntur, spectant solummodo ad Sancti apud Surrentinos cultum; et Andegavensium opinionio de translatu ad se ex Italia S. Renati corpore potius multum obsunt, quam prosunt. Tertia denique parte Surrentini declarant, se, quo illustrissimi episcopi et reverendissimi capituli Andegavensium voto fiat, ut par est, satis, transmittenda iisdem consuisse sacrarum precum et Officiorum exempla, quæ per totam diocesim Surrentinam recitari antiquitus solita diu fuisse, et una cum ecclesiæ metropolitanae Actis diu servantur et adhuc extant, quorum compendium Eviglonius in Apologia pag. 64 et 65 nobis subministrat. Non diffiteor quidem, tum in Officiorum Hymnis, tum in quatuor ex octo Officiorum Lectionibus, quas præ oculis habemus, itemque in laudato superius Romæi Opere de prodigiosa S. Renati historia mentionem fieri; at parum, aut nihil præsidii Andegavensium causæ hinc accedit. Ac primo quidem ex hoc capite, quod circa id, quod præsertim controversatur, Surrentini ab Andegavensibus dissentiant, quandoquidem, uti in Surrentinis Lectionibus adstruitur, S. Renatus non ante perceptum baptismum, sed cum jam sub Crucis vexillo militare virtutumque telam ordiri cepisset, febricula extinctus fuerit, nec post elapsam ab obitu septennium, sed, uti ibidem etiam innuitur, sine mora exanime Pueri corpus ab afflicta matre ad Maurilium delatum, peractaque hujus oratione, mox vita donatum fuerit. Accedit, quod, etiamsi Surrentinorum et Andegavensium, quam sunt sibi dissona, tam essent F convenientia testimonia, nondum hinc prætextuæ traditionis antiquitas indubitata evaderet, nisi illa ex monumentis, Rainone et Archanaldo multo antiquioribus, desumpta esse, traditionis assertores evicerint.

nec Officiis
ejusdem Ec-
clesiasticis,

31 At, inquires, sacrarum precum et Officiorum exempla, quæ Andegavensibus Surrento transmissa fuere, per totam diocesim Surrentinam recitari antiquitus solita diu fuisse, et una cum ecclesiæ metropolitanae Actis diu servari et adhuc integra extare, anno Christi 1649 publico instrumento testatus est Surrentinus clericus. Id quidem non me latet; at hæc a Surrentinis bona fide tradi potuerunt, etiamsi non ante sæculum XIV, imo et non, nisi sat diu post, Officia illa in sua diocesi recitari cepissent. Et vero hæc non ante Rainonis tempora in usu fuisse, ex duplici capite mihi persuasum habeo; altero, quod in Hymno, qui ad Laudes secundasque Vesperas concinitur, de pellendis ex Surrentino tractu furentum Turcarum cuneis, Maurorumque castris verba fiunt, quæ, nisi ex prophetia, proferri nequierint ante annum 1558, quo, teste Ughello, tom. VI Italiae Sacrae

quorum anti-
quitas exami-
natur,

A *Sacræ auctæ col. 593, Piali Bassanus... cxx longis navibus Turcarum præfectus... noctu inopinato in urbem (Surrentinam) impetu facto... Surrentum Massamque vastavit, dirupit, incendit, miserimamque... raptu calamitosissimo effecit: altero denique, quod octo Officii Lectiones, jure merito post Breviarii Romani restitutionem abrogatæ, nulla ex parte antiquitatis, quæ sat prope ad sæculum x reduci queat, indicium præ se ferant, nullumque, ex quo desumptæ fuerint, antiquiorem fontem indicent; quæ et causa est, cur iis in nostro Opere locum non concedamus.*

nec allegatis ab Eviglonio monumentis,

32 *At forte reponet quispiam, tametsi congruæ vetustatis documenta, litteris consignata, traditionis hujus antiquitati non suffragentur, patrocinari saltem alia, quæ, uti Eviglonius in Apologia pag. 415 loquitur, quamquam natura sua muta sunt, significatione tamen ipsa publice loquuntur vel facta et miracula (Sanctorum) vel sanctitatis antiquam opinionem, sicut cæli enarrant gloriam Dei. Hujusmodi ego monumenta nequaquam respicio; at talia in rem suam ab Eviglonio recte produci posse nego. Itaque, quæ verti contra nos possent, ex ipso audiamus: Habemus,*

B *inquit pag. 416, in primis capellam S. Renati in castello Possoneria, seu Possiaci, ut loquuntur Gregorius Turonensis (prætensus nempe) et cæteri antiqui scriptores, ædificatam in eodem ipso loco, in quo ille (S. Renatus) natus creditur; et pag. 421: Habemus in urbe (Andegavensium) basilicam S. Petri antiquissimam, collegio canonicorum insignem, in qua Puer moriens beato Maurilio, Sacrum facienti, oblatum est ad baptismum: in eademque basilica crypta est subterranea concamerato opere, cujus in medio fossa cernitur, in qua idem Puer sepultus jacuit per septennium... Altari (quod in intima crypta eminet) imposita est imago sancti Maurilii Puerum suscitantis; et pag. 422: In eadem ecclesia pone altare majus visitur arca lapidea muro inserta, illuc translata e specu ad majorem venerationem, in qua jacebat corpus Pueri, quando a Maurilio fuit suscitatus. Denique post nonnulla, quæ ad testandum Sancti cultum faciunt, de quo nulla questio superest, subdit pag. 423: Habemus sigillum vetustissimum capituli nostri, appensum litteris cujusdam transactionis, in ita inter Guillelmum episcopum Andegavensem, et majores nostros anno mcccxxvi, cujus in altera parte cernitur imago sancti Maurilii, Renatum e tumulo suscitantis, in altera martyrium sancti Maurilii, patroni et titularis nostri.*

ut pote a Renati ætate nimium remotis,

C *33 Ita huc usque Eviglonius, qui et sigillum in tabula expressit, quo revera aliquis ad S. Maurilii imperium e feretro sese erigens et sepulcrum a se lapidem utraque manu removens conspicitur. Verum ex his omnibus nihil est, quod scriptorum veterum de traditione illa silentium supplere, aut sat prope ad rei gestæ originem reduci queat. Non ipsa certe S. Renati capella; quippe quæ ante Rainonis tempora exstructa fuisse non ostenditur, et ex cujus antiquiore exstruktionem, si tamen probari posset, nihil aliud consequeretur, quam tanto antiquior S. Renati apud Andegavenses cultus. Sed neque efficacius Andegavensis S. Petri basilica, ejusve crypta subterranea, aut, quæ Eviglonii tempore ostendebantur, S. Renati fossa et arca lapidea, ejusdem traditionis antiquitatem probant; cum nullo ex capite aut ipse, aut quivis alius, demonstrandum susceperit, hæc ipsa monumenta ante sæculum x, seu ante*

Rainonis tempora existisse, ac pro talibus jam tum a prudentioribus fuisse habita; quæ nisi prius probata fuerint, redditaque sit ratio, cur Raino ad illa monumenta, si tum exstabant, non provocarit, ex his pro tuenda traditionis antiquitate nihil solidi unquam confici poterit. Nihil hic moror S. Maurilii imaginem, altari cryptæ illius impositam, aut Andegavensis ecclesiæ sigillum, sæculo xiii usurpatum, quandoquidem hæc a sæculo iv, quo prodigiosam S. Renati historiam contigisse volunt, nimium quantum remota sint, ut sine antiquiorum testimonio fidem aliquam facere, aut sat prope ad SS. Maurilii et Renati tempora perlingere apta sint. Quod si quis hæc sæculo xiii vetustiora facere velit, haud ei refragabor, si documentis congruis assertionem suam stabiliverit, simulque eieverit, per expressum in sigillo et imagine adolescentem aut juvenem (nam hunc puerum dicere vetat robusti corporis et Maurilio non valde impar moles) per hunc, inquam, adolescentem aut juvenem, non illum designari hominem peregrinum, quem S. Maurilius, teste S. Magnobodo in ejus Vita num. 27, ad vitam revocavit; sed inquilinum puerum, necdum baptizatum, cui reditio ex re gesta inditum in baptismo Renati nomen fuisse, Andegavenses contendunt. Ex quibus omnibus cordatus quilibet perspicit, quam parum firma sit traditionis ab Eviglonio assertæ antiquitas, quamque hæc nullius momenti sit, ut quis hæc sola pro certo et indubitato habeat illustrissimum post redemptos homines prodigium, nullo alias magnæ antiquitatis testimonio comprobatum.

E *34 Reliquum est, ut in hujus prodigii scriptorum, qui a sæculo x et deinceps floruerunt, historicam auctoritatem et fidem inquiramus. Nos quidem Apologiae auctor pag. 60 testes omni exceptione majores appellat; at nullo prorsus jure, ut dicenda aperient. Non posse prætensum Gregorium Turonensem, seu Rainonem, vel Archanaldum, qui illius jussu Vitam S. Maurilii scripsit, inter prodigiosæ illius historię testes, omni exceptione majores, computari, non tantum manifeste demonstrant argumenta a num. 46 relata, quibus Vitam S. Maurilii Gregorio Turonensi adjudicavimus; sed etiam recentior Rainonis et Archanaldi ætas, et commenta sat multa, quæ in ejusdem Maurilii Vita tradita fuerunt. Quod ad eorum ætatem certo determinandam attinet, si non sufficiant recitata num. 47 verba, quibus Vitam illam anno Christi 905 jussu Rainonis ab Archanaldo scripta narratur, audi et Vindocinensis Chronici testimonium, quo etiam assertitur, anno dcccv Vitæ sancti Maurilii inventio seu potius augmentatio per Rainonem et Archanaldum scriptorem facta esse. Sunt igitur hi præfata Vitæ auctores a Maurilio, sub annum Christi 387 episcopo consecrato, v. integris sæculis remoti, atque adeo ab ætate nihil habent, quo testes illius prodigii omni exceptione majores dici ullatenus queant. Accedit, quod uterque, aut certe alteruter præter ingenuitatis leges Gregorii Turonensis personam induerit, et sub eadem fictitia persona S. Germanum Parisiensem alloquatur. Denique, quæ de itinere Maurilii in Angliam ejusque in patriam reditu aliisque Renati anastasin prægressis ex ea Vita numm. 8, 9 et 10 transcripsimus, hæc vel per se sola falsitatis convincuntur; et, si uterque auctor æqualem in concinnanda Vita illa partem habuit, utrumque commentis indulgisse; si partem inæqualem, alterum in adornandis ultra verum antiquis historiis, alterum in iis divulgandis*

AUCTORE J. G.

nec scriptorum, qui sæculo x.

F

AUCTORE
J. G.
ac deinceps
floruerunt,
testimoniis,

dis faciliorem existisse, non minus manifeste ostendunt.

35 Rainone atque Archanaldo juniores cum sint Marbodius, Redonensis episcopus, Algerius, Andegavensis antistes, Petrus Chuniacensis et Petrus Cantor Parisiensis, utpote qui, prout tom. IX Historiæ literariæ Franciæ videre est, sæculo XII dumtaxat floruerunt, multo minus, quam Raino et Archanaldo, habent, quo ab ætate testes dici omni exceptione majores possint. Adhæc, uti eruditi scriptores laudatæ Historiæ literariæ tom. citato pag. 24 recte observant, fuerunt seculi XII scriptores rei criticæ ignari, aut certe minus intelligentes, parati sine severo examine admittere et in sua scripta referre quascumque pias historias, ad rem suam atinentes, quæ vel sub eminenti illustri scriptoris nomine, vel ex vulgi opinione passim circumferebantur. Non diffiteor quidem, viros illos alio eruditionis genere floruisse, nec spernendam esse eorum auctoritatem, dum res suo tempore gestas narrant; ast hinc auctoritati eorum circa factum historicum, adeo longe ab iis remotum, nullum pondus accedit. His nihil præstantior prodigiöse historiæ testis est S. Antoninus, quem Eviglonius pag. 53 tamquam Petro

Chuniacensi antiquiorem perperam ac præter mentem citavit; cum sæculo dumtaxat XV scripserit, atque in rebus, tot sæculorum intervallo a se remotis, æquum aut nullam auctoritatem habeat, dum has sine antiquorum testimonio, bona tamen fide vir ipse bonus et pius profert. His adde, quos hoc loco non citavit Eviglonius, Vincentium Bellocensem, qui sæculo XIII, et Petrum de Natalibus, qui sæculo XIV floruit, apud quos ejusdem prodigii mentio fit; sed nec hi magis, quam præfati scriptores, apti sunt, ut historiæ S. Renati testes omni exceptione majores haberi queant. De scriptoribus sæculo XV recentioribus, tum Italis, tum Gallis, nihil attinet hic dicere eosve longo ordine recensere; cum numerum quidem facere, ad prodigioso, de quo controversitur, facto fidem addere sua auctoritate nequaquam possint; quamquam tamen in Italorum laudem hic obiter lectorem monitum velim, eos passim memorata prodigia non tam fabulosis adjunctis, ut contra fecerunt alii, nec adeo exotici coloribus adornasse.

C
nec aliis instrumentis
solide probari
potest.

36 Denique, quod Eviglonio septimum est omni exceptione majus assertorum prodigiorum testimonium, ex Apologiæ pag. 55 desumitur ex diæcesis etiam Andegavensis antiquis Lectionariis manu exaratis eæcusisque omnium editionum Breviaris. Quanta sit priorum antiquitas, haud satis aperte edixit Eviglonius, nec ea de re mihi, cum ad manum nunquam Lectionaria illa fuerint, pronuntiare liberum est. Fallat tamen vehementer, nisi monumenta illa Rainone et Archanaldo, utpote quorum neuter meminit, cum meminisse, si existiterant, et potuisset ac debuisset, non parum juniora sint, imo et non, nisi post S. Petri venerabilis ac fortassis etiam post S. Antonini ætatem conscripta. Ut ita existinem, auctor mihi est ipsemet, invitus licet, Eviglonius, qui, dum in producendis suis testibus, omni exceptione, si Superis placet, majoribus, temporum, quibus vivere, ordinem servare voluit, atque adeo ab antiquioribus ad recentiores gradum fecit, Lectionariorum suorum testimonium non ante allegavit, quam Petri venerabilis et Antonini verba, quæ ad rem suam pertinere arbitrabatur, de verbo ad verbum transcripsisset. De ætate Breviariorum Andegavensis diæcesis, typis excursorum, non est,

quod disseram, cum ipsa se junior eorum ætas D
apertissime prodatur; sed nec de diplomate indulgentiarum, sub Alexandro Papa VI a 14 Cardinalibus confraternitati, ut vocant, S. Renati concessarum, aut de earundem diplomatis a Leone Papa X et Clemente Papa VII datis agendum hic multis est, cum et hæc, etiamsi omnia indubie genuina essent, nihil plane continent, quo prodigia, de quibus controversia est, ullo modo stabiliri possint. Accedit, quod ejusmodi diplomatibus nunquam Pontifices, nisi id aliunde constet, sua auctoritate firmare intendant historica illa facta, quæ ab indulgentiarum postulatoribus in supplici libello allegantur, quæque ex eorum relatu diplomatum præfationi subinde inserta sunt, uti eruditus non uno exemplo compertum est.

§ IV. An Sanctus noster Andegavensem episcopatum prius, quam Surrentinum certo administravit, inquiritur. Reliqua E
ejus gesta, emortuale tempus, sepulturæ locus et corporis translationes referuntur. Varia ejus elogia.

Mirabilem Sancti nostri ex sterili matre ortum, utut alias de se non incredibilem, non tamen pro indubio adstrui posse, ejusdemque, elapso præsertim a morte septennio, singulari ad vivos reditum, cujus occasione Renati nomen ei inditum fuerit, non esse factum historice certum, seu, ut contendit Eviglonius, omnium ætatum tabulis monumentisque testatum, jam satis superque ostensum arbitror, puderetque me, disceptationi huic tantopere immoratum fuisse, nisi in quorundam minus eruditorum qui plus æquo memorie S. Renati addictorum gratiam singillatim convellenda fuissent sat multa testimonia, quibus Apologiæ auctor, veluti totidem invictissimis argumentis, ultra centum et quinquaginta paginas opplevit. Id ergo nunc inquirendum venit, an, quod Andegavense breviarium et Eviglonius tradunt, pro sat certo haberi queat, Sanctum nostrum Andegavensem episcopum consecratum, et ob diæcesis hujus administrationem, non sine multis prodigiis optime gestam, illustrem prius existitisse, quam juxta Surrentum, solitariam vitam instituerit, evectus deinde e sua cella ad Surrentinam cathedram, in qua vitam sancte actam sanctissime clausit. Quæ factum istud in dubium adducant, inter alia hæc sunt: quod nullus assignetur auctor æqualis aut saltem attingere suppar, qui, cum ab Andegavensi sede ad Surrentinam translatus fuisse, insinuet. Quid? quod, ut Lavinogus § 11 pag. 93 recte observat, ne ipse Auxilius, qui, ut Formosi, ex Portuensi ecclesia in Romanam traducti, ob idque adulterio accusati, causam defenderet, peculiarem de translationibus episcoporum libellum edidit, in eoque quascumque translationes episcoporum studiosè enumeravit, quod, inquam, ipse Auxilius de Renato ab Andegavensi ad Surrentinam cathedram evecto, nihil meminerit, certissimum, ut Lavinogus subdit, subministrans indicium, hanc translationem ad annum

Cum nullus scriptor satis antiquus pro Andegavensi Sancti nostri episcopatu allegetur,

F